

(Нови Репортер, 13. 10. 2010)

Очигледно је да више не можемо игнорисати чињеницу да су све јачи гласови који упозоравају на то да Босна и Херцеговина све извјесније иде ка свом неминовном крају - дисолуцији. Безнадежна немогућност да се на неки начин оствари консензус конститутивних народа око бар минималног сета питања, неопходних за друштвени уговор којим би конституисали заједничку државу, даје све јачи вјетар у леђа оним снагама које желе да се оваква вјештачка и „немогућа“ држава демонтира. Број не само оних који прогнозирају, већ и оних који предлажу дисолуцију, сваког дана је све већи и све вишег ранга. Приче о распаду Босне и Херцеговине донедавно су биле резервисане за кулоаре и маргине званичних састанака, а излагање такве „врућ кромпир“ идеје препуштено нижеразредним бирократама и политичким авантуристима.

Међутим, данас смо свједоци да о неминовности распада БиХ говори и тако еминентна институција као што је то Цато институт, а дипломата таквог ранга као што је то Хенри Кисинџер предлаже довршетак процеса формирања националних држава на простору СФРЈ као очигледно једини разуман излаз из глиба у који је БиХ доспјела након распада бивше југословенске федерације. Истовремено је тема независности једна од ријетких за које се може рећи да на њој различите политичке опције у Републици Српској перманентно имају заједнички став. Али, још је важније да је такав поглед на ствар све више перципиран као историјска неминовност, не само из угла политичких елита и аналитичара, већ и у очима обичног пука. Према томе, јасно је да објективна тенденција БиХ ка дисолуцији очигледно ставља РС у ситуацију да мора конципирати позитивну визију сопственог пута у таквом сценарију. У понашањима политичких елита Српске могу се назријети контуре два алтернативна пута који се појављују као опције.

„Куповање“ независности

Доминантан модел независности за који се одлучила садашња владајућа СНСД елита у РС концентрисан је на остваривање онога на што се уобичајено мисли под појмом политичке независности, наиме, сецесију РС из заједничке државе. Читав сет потеза које је предузела садашња влада усмјерен је у том правцу. Прво је, наравно, потребно обезбиједити формално-правни оквир. Усвајање Закона о референдуму, Закона о имовини, па све до захтјева за маркирањем међуентитетске линије разграничења, обавезни су кораци у том правцу. Међутим, још су интересантније пратеће неформалне мјере попут различитих бироа Владе РС, отвораних по значајнијим свјетским дипломатским центрима, с циљем афирмације Републике Српске, као и унајмљивања услуга разних лобистичких групација, попут "Куинн, Гиллеспије & Асоциатес" и појединих утицајних лобиста. Такве методе су очигледно неопходна логистичка припрема и практички једини могући пут за реализацију, с обзиром на чињеницу да РС, како је премијер у више наврата и сам упозорио, мора избјећи и најмање пријетње дестабилизовања или чак оружаног конфликта.

Већ сами методски инструменти које смо управо навели говоре на који се начин ова врста независности планира реализовати у пракси: Влада РС као да је одлучила напосто „купити“ независност. Идеја је да ће се перманентним потихим дјеловањем у правцу, с једне стране, формирања слике о БиХ као безнадежно немогућој држави, а истовремено лобистичког промовисања РС као „бољег“ ентитета и здраве политичке чињенице, политичка сецесија Републике Српске појавити као неминовност и остварити на начин да ће бити изгласана као нека споредна тачка дневног реда у Парламенту ЕУ. Примјер Косова радикална је, али одлична практична илустрација тог модела.

Али, управо на примјеру метода које су косовски Албанци примијенили, видимо и које су мањкавости изабраног пута: он кошта. По неким процјенама, базираним на самим извјештајима Владе о буџету, трошкови лобирања у 2009. години износили су око 5.000.000 КМ. Стварни трошкови су, међутим, имајући у виду полутајну природу таквих активности, сигурно неупоредиво већи и нема сумње да је знатан дио средстава добијених у приватизацијама стратешких предузећа потрошен у те сврхе. Ипак, непосредни трошкови само су мања ставка тог рачуна, јер он подразумијева општу стагнацију на свим нивоима - од одлива готово сваког иоле вриједног кадра па до немогућности да се економска политика води другачије, до у форми хаотичне приватизације по моделу „све распродати“. Најновија дешавања око концесија за истраживање сирове нафте са «Зарубежњефтом» и «Гаспромњефтом», те преговори око Јужног тока, наставак су те стратегије на примјеру Русије: подршка у Савјету за имплементацију мира (ПИЦ) купује се Рафинеријом. Не изненађује то да се онедавно по бањалучкој чаршији почело шушкати о владиним плановима за продају још једног стратешког предузећа из електроенергетског сектора. Све у свему, јасно је да је цијена куповања политичке независности поприлична и да ће друштвени трошкови бити генерацијски. Није случајно да они који заговарају ову визију независности упозоравају на чињеницу да су трошкови које су Албанци прихватили за независност неминовни и

Двије независности

Пише: Александар Савановић
петак, 15 октобар 2010 07:06

нама у РС: Албанци су прихватили практично средњовјековне стандарде (и материјалне и културне) живота да би добили политичку независност.

Ови проблеми посебно су значајни ако се узме у обзир временска димензија дисолуције. Наиме, очигледно је да процес распада БиХ носи са собом изузетне ризике и сусреће се са силама које му стоје насупрот, те ће стога морати бити вођен као поступни процес, а не као појединачни акт. Та темпоралност која је неопходна за мирно спровођење дисолуције изразито је неповољна за сценарио „куповине“ независности, с обзиром на то да подразумева да осиромашење и стагнација имају перспективу дуготрајности.

С обзиром на енормне друштвене трошкове овога пута, са извјесношћу се могу предвиђати и резултати. Наиме, владајућа елита морала би узети у обзир то да је ова стратегија праћена реалном опасношћу да се РС појави ко ентитет сиромашних, у коме је сва моћ концентрисана у рукама уског круга владајуће олигархије. Таква РС несумњиво би представљала тоталитарни једнонационални гето. Тоталитаристички дискурс већ сада је сасвим уочљив у типичним феноменима „култа вође“ и партијске мобилизације и слично, а већ се на типичан начин прелио из политичке сфере у све сегменте егзистенције - од снажне корумпираности и бирократизованости економског простора, па до стања које све више личи на мрак у комуникационој и медијској сфери.

Опасност распродаје

Премда паралела са Косовом није сасвим одговарајућа, с обзиром на то да су Албанци независност финансирали чисто криминалним активностима, док смо ми у РС те „среће“ да још имамо шта да продамо, ипак, у вези с питањем резултата паралела је могућа. Стога сматрамо да чак и ако тренутни модел независности остане магистрална линија РС и након октобарских избора, Влада би га морала испратити истинском демократизацијом друштва. Иначе пријети опасност да енормни напори и народа и власти заврше у некаквој „косовској“ врсти независности, једној бандитској независности у којој једна једнонационална енклава осиромашене масе стоји у шаци неколико најмоћнијих породица и локалних феудалаца. Тиме би се уистину историјска улога садашњег руководства проћердала на техничком нивоу, дајући за право оним скептицима који тврде да управо то и такво стање и јесте циљ који садашња власт тежи да оствари.

Али, чак и да се избјегне тај најцрњи унутрашњи сценарио и да Влада успије паралелно

Двије независности

Пише: Александар Савановић
петак, 15 октобар 2010 07:06

са освајањем независности на истински начин спровести и реформу друштва, поставља се питање смисла и значења такве независности. Да ли ћемо бити стварно суверени ако нам власници свих наших фабрика буду странци, а влада сведена на локалполитички сервис моћних мултинационала? Да би се избјегле могуће заблуде, желимо рећи да постављање оваквог питања није некаква ретроградна антилиберална и антитржишна идеологија затварања у трибалистичке и племенске матрице, већ израз става да се пут ка либералном друштву мора водити постепено. Ми желимо рећи слjedeће: национално питање на простору БиХ није ријешено, већ представља стварни садржај политичких конфликта, у којима је и сама економија често, и на несрећу свих нас, служавка и инструмент покушаја националне хегемоније. У безбројној маси примјера инструментализације економије у политичке сврхе интересантно је, на примјер, стално натезање око Одлуке о квалитету горива којом бошњачки чланови Савјета министара непрекидно пријете РС и Рафинерији нафте Брод. Стога не треба имати илузије у вези с питањем наше удаљености од либералног и тржишног друштва. Принципијелно не сумњамо у наднационални карактер класног питања, али код нас је оно још увијек подређено другим циљевима. Ако, дакле, прихватимо чињеницу да је економија овдје инструмент политике, из тог слиједи да опасност која постоји у пројекту „купљене“ независности изгледа угрубо речено овако: у покушају да се „купи“ политичка независност пријети нам распродаја и оно мало здравих капацитета које још имамо. Тада ћемо доћи у позицију да на властитој земљи и „својој држави“ радимо за, рецимо, турске фирме. Онај ко би тада желио да протјера Србе из БиХ не би морао прибјегавати вашарским методама и порукама реиса Церића, већ би било довољно да перманентно нуди врло ниске плате и отказе и на тај начин живот на овим просторима учини економски немогућим људима који желе бар најнижи европски стандард. Миграција која би тада кренула формално не би била политички егзодус, већ економски, премда јасно политички мотивисан.

У контексту онога што смо овдје скицирали интересантно је уочити да одлука Хариса Силајџића да пред Уставним судом БиХ покрене питање уставности лобистичких активности Владе РС само показује неразумијевање потенцијалне аутодеструктивности оваквог пута у независност и, ако није у питању „такија“, пар ехцелленце је примјер њему карактеристичног политичког дилетантизма.

Економистички суверенитет

Као алтернатива том путу недавно се на политичкој и интелектуалној сцени РС потихо појавила и друга визија пута РС у независност. Она је суштински повезана са интерпретацијом суверенитета која политички суверенитет види не као пуки симболички садржај и сврху самом себи, већ као начин да се обезбиједи тотална мобилизација друштва на здравим економским капацитетима. Та врста суверенитета политички

суверенитет види само као завршну фазу, која у овој етапи чак не мора ни бити формално уобличена, већ може имати форму де факто независности и уједињења са Србијом, кроз де јуре остатак у БиХ. Њена суштина јесте у томе да се изгради виртуални ентитет који бисмо могли назвати српском економском зоном, у којој би се под окриљем неколико великих привредних грана остварила економска независност и уједињење овог простора. Идеја је заснована на, рекли бисмо, правилном увиду - да појам политичког суверенитета постаје све више ирелевантна категорија у пракси, те да се стварни суверенитет остварује кроз економску самосталност. Ако тако приступимо проблему, онда је концепт у потпуној супротности са горе оцртаним контурама „куповине“ независности: умјесто распродаје властитих капацитета зарад куповања независности, овдје се предлаже државна помоћ за консолидацију неколико великих привредних грана, које би остале у власништву државе. Те гране би се одредиле на основу процјене експерата, а највјероватније би то били сектори електроенергетике, пољопривреде, грађевинарства и евентуално још један до највише два. Оне би се подржале снажним протекционистичким мјерама и кредитним линијама, те другим потребним механизмима. Након стварања тих привредних потенцијала, они би се искористили за даљње освајање маркираног тржишног простора. Имајући у виду апсурдно политичко уређење Федерације, те њене неодговорно нарасле буџетске обавезе, које буквално прождиру новац, то би требало да буде релативно лак задатак. Примјер са тржишном доминацијом „Телекома Србије“ у БиХ, те својевремена припрема за експанзију Мишковићеве „Делте“ из РС у Федерацију, илустративни су примјери могућности те стратегије.

Треба примијетити да се у самом концепту, без обзира на његову прожетост националним, па чак се може рећи и националистичким, садржи знатан потенцијал мира, с обзиром на то да он хоће да се наметне супериорним економским учинцима, односно, радом, а не фиктивним симболичким садржајима. Принципијелни значај овог модела управо је у томе што проевропски пут и национално питање преноси са симболичке на реалну раван. Осим тога, он је очигледно конципиран по угледу на политике успјешних нација, које су све оријентисане прије свега на економску димензију суверенитета. Илустративан примјер тога је, рецимо, Велика Британија, чији је безболни прелазак са колонијалне на неоколонијалну политику очигледно вођен сличним погледом на ствар.

У нашем случају, слабост ове визије независности лежи у њеној очигледној зависности од консензуса са Београдом, с обзиром на чињеницу да Република Српска нема капацитете да га сама спроведе. Зато он подразумијева снажне лобистичке активности, не по бјелосвјетским центрима, већ управо у Београду, у сврху постизања таквог националног програма. Имајући у виду реалност у којој је Србија заузела другачији колосијек, те, не мање важно, доминацију неолибералног дискурса у политичкој елити Београда, то је несумњиво задатак прожет тешкоћама, премда наравно могућ.